

GADAMER'İN FELSEFİ HERMENEUTİĞİNDE 'ÖN YARGI' KAVRAMI ve DÜŞÜNDÜRDÜKLERİ

Ramazan ERTÜRK*

GİRİŞ

Biz insanları, en yakın cinsimiz olan hayvanlardan ayıran en önemli özellik, düşünebilme yetimizin ve bu yetimiz ile yaşantımız arasında bir etkileşim ilişkisinin bulunmasıdır. Nasıl yaşadığımız ile nasıl düşündüğümüz arasındaki etkileşimin olgusal olarak çift yönlü bir etkileşim olduğu kabul edilmekle beraber, biz insanlar, düşüncelerimiz ile yaşantımıza şekil vermeyi yeğler ve hatta çoğu kez de bunu gerçekleştirdiğimizi düşünürüz. Eğer bu düşüncemiz doğru ise, bundan şöyle bir sonuç çıkmaktadır: Nasıl yaşadığımız, bir anlamda, nasıl düşündüğümüze bağlıdır. Bu durumda, gerek birey ve toplum ve gerekse insanlık düzeyinde—bedensel, zihinsel ve kültürel açılardan—sağlıklı bir yaşam sürmek, sağlıklı bir düşünce hayatına sahip olmaya bağlıdır.

Biz insanlar, kavramlarla düşünürüz. Yani, vücudumuzun yapı taşları hücrelerimiz olduğu gibi, düşünce hayatımızın yapı taşları da kavramlarımızdır. Dolayısıyla, sağlıklı bir vücudun sağlıklı hücrelerden meydana geldiği gibi, sağlıklı bir düşünce de sağlıklı kavramlardan oluşur.

Diğer yandan, yukarıdaki analogiyi devam ettirecek olursak, vücut sağlığımızda olduğu gibi düşünce sağlığımızda da zaman zaman aksamaların olduğu bir gerçektir. Bu aksamaların mikro planda gerçekleştiği yer, kavramlarımızdır. Bu durumda yapılması gereken iş, kavramlarımızın rehabilitasyonudur. İşte düşünürlerin—özellikle felsefe ve mantıkta—zaman zaman yaptıkları şey, doğru düşünmeyi öğretmek ve böylece yanlış düşünmemizi önlemek gibi koruyucu hekimliğin yanı sıra, hasta olan kavramlarımızı rehabilite etmektir. Bu çalışmada biz, böyle bir rehabilitasyonu mercek altına alıp inceleyeceğiz. Rehabilite edilen kavram aydınlanma döneminde önemli bir hastalığa yakalanan 'ön yargı' kavramı, rehabilite eden de H.G. Gadamer.

'Ön yargı' kavramının semantik analizi ile başlayacak olan çalışmamız, ikinci olarak, Gadamer'in—rehabilitasyon işlemi de içeren—'önyargı' anlayışını ortaya koyacak, son olarak da bu anlayışın değişik konulardaki bazı implikasyonlarını dile getirecektir. Gadamer'in 'ön yargı' kavramının bir bakıma sonuçları—ya da düşündürdükleri—olarak çalış-

* Yrd. Doç. Dr., Erciyes Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Din Felsefesi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

manın son bölümünde dile getirilecek olan hususların, üzerinde derinlemesine düşünülmesi gereken önemli noktalar olduğunu belirterek çalışmamıza geçelim.

I- KAVRAMIN SEMANTİK ANALİZİ

'Ön yargı' kavramı, kökünde yer alan 'yargı' kelimesinin başına 'ön-' eki getirilerek yapılmış bir kelime olması nedeniyle, yapılacak bir analizin, bu kök kelimedenden başlaması gerekmektedir. Dolayısıyla, biz de analizimize buradan başlıyoruz.

1) 'YARGI' VE 'ÖN YARGI' KAVRAMLARI

Yargı: Yargı kavramı, zihnimizin herhangi bir şey hakkında ya da herhangi bir konuda karar verme eylemini ifade etmek için kullandığımız bir kavramdır. Felsefi olarak ele alınacak olursa, bu zihin eylemi, genellikle iki düzeyde gerçekleşmektedir: *Algısal* düzey ve *Önermesel* düzey. Durum böyle olunca, 'yargı' kavramı da bu düzeylere göre iki anlama sahip olmaktadır.

(a) *'Yargı' Kavramının Algısal Anlamı:* Bu düzeyde 'yargı' kavramı, algımıza sunulan bir objenin, zihin kategorilerinden herhangi birinin altına yerleştirilmesi zihinsel eylemini ifade eder. Burada yapılan şey, sunulan objeyi 'tanıma'—yani, onun ne olduğu konusunda bir yargıda bulunma—eylemidir.

(b) *'Yargı' Kavramının Önermesel Anlamı:* Bu düzeyde 'yargı' kavramı, iki veya daha fazla terim ya da kavram arasında bulunabilecek herhangi bir ilişkiyi *doğrulayan* ya da *yanlışlayan* zihin eylemini ifade eder. Burada yargı, zihnin kavramlar arasında kurduğu bir bağlantı ya da ilişkiye verilen addır.

Ön yargı: Bu kavram, herhangi bir şey, durum ya da konu hakkında, henüz durum ya da konuyu belirleyen tüm unsurları incelemeyen,¹ lehinde ve aleyhinde olabilecek delilleri yerterince araştırmadan, daha konunun hemen başlangıcında verilen doğru veya yanlış hüküm ya da yargıyı ifade eder.²

Bir kavramın analizi yapılırken—sözlük anlamına ve ait olduğu teknik terminoloji çerçevesinde ifade ettiği anlama ilave olarak—incelenmesi gereken bir unsur da, o kavramın tarihsel semantiğidir—yani, söz konusu kavramın bugün ifade ettiği anlamı kazanıncaya kadar geçirdiği süreçtir. Burada süreç kelimesi ile kastedilen şey, o kavramın bugünkü anlamını kazanıncaya kadar geçirdiği serencâmı ve bu esnada etkin rol oynayan faktörleri içeren tarihsel arkaplandır. Kuşkusuz, bugün kullandığımız 'ön yargı' kavramının da, onun bugünkü anlamını kazanmasında son derece önemli rol oynayan bir tarihsel arkaplanı bulunmaktadır. Şimdi işte bu arkaplanı incelemeye geçiyoruz.

¹ Gadamer, Hans-Georg, *Truth And Method* (tr. J. Weinsheimer and D.G. Marshall) Gözden Geçirilmiş İkinci Baskı, New York 1994, s. 270.

² Flew, Antony, *A Dictionary of Philosophy* (Gözden Geçirilmiş İkinci Baskı), New York 1984, s. 286.

2) TARİHSEL ARKAPLAN: AYDINLANMA DÖNEMİNDEN DEVRALINAN MİRAS OLARAK 'ÖN YARGI' KAVRAMI

Bugünkü anlamı itibariyle ön yargı kavramı, zihinde pek çok çağrışımı canlandıran—deyim yerindeyse—negatif yüklü bir kavramdır. Aşağıda detaylı olarak ele alacağımız gibi, ön yargı kavramı, sahip olduğu bu negatif yükü ve yaptığı olumsuz çağrışımların tamamını, aydınlanma döneminde kazanmıştır.³

Aydınlanma düşüncesinin en temel prensiplerinden biri şu idi: Biz, bir konuyu inceleyen, zihnimizi tüm ön yargılardan temizlemeli ve incelememizi, herhangi bir ön yargının etkisinde ya da ona bağımlı kalmaksızın (yani, her türlü ön yargıdan bağımsız ve) objektif olarak gerçekleştirmeliyiz. Bu ön yargının, bir otorite, önceden öğrendiğimiz bilgilerimiz, belli bir gelenek içinde olmamız veya başka herhangi bir şey (yani, yapmakta olduğumuz incelemeyi bir ön yargı olarak etkileyebilecek herhangi bir şey) olması farketmeyecektir.⁴

Şu halde, aydınlanma düşüncesinin öngördüğü şekilde bir bilimsel inceleme ve araştırma yapmak istiyorsak, yapacağımız incelemeyi şu veya bu şekilde etkileyebilecek kanaat, değer yargısı, bakış açısı vs. gibi her türlü şeyden kurtulmamız ve incelememizi *mutlak akıl* çerçevesinde gerçekleştirmemiz gerekecektir. Diğer bir deyişle, inceleyeceğimiz meseleyi 'objektif' olarak ya da 'olduğu gibi' ele almalı ve öylece incelemeliyiz. İncelemede herhangi bir ön yargının işe karışması objektifliğe zarar verecek, meselenin 'olduğu gibi' değil de 'olduğundan farklı olarak' ortaya konulmasına—yani, bir anlamda 'çarpıtılmasına'—neden olacaktır. Aydınlanma düşüncesinin 'önyargı'ya karşı olan bu ısrarlı negatif tavrı, sonuçta, modern bilimsel yöntemin vazgeçilmez özelliği olan 'objektiflik' şeklinde kendini göstermiştir.

Aydınlanma düşüncesinin bu temel yaklaşımından çıkan ön yargı kavramının bir resmi ni çizecek olursak, onu kısaca şu şekilde tasvir edebiliriz: Önyargı, incelemelerimizin objektifliğini bozan (yani, onlara subjektiflik katan) ve meseleyi olduğundan farklı gösteren (yani, onu çarpıtan) bir unsurdur. Dolayısıyla, o, en küçük kısıntısı dahi kalmaksızın zihnimizden temizlenip atılması gereken bir baş belâsıdır.

İmdi, Gadamer'e göre, aslında hem olumlu hem de olumsuz çağrışımlara sahip olan ve hem pozitif hem de negatif yükü bünyesinde taşıyan ön yargı kavramının, aydınlanma düşüncesi tarafından olumlu çağrışımları ve pozitif yükünün zihinlerden silinerek sadece olumsuz çağrışımlara sahip olan negatif yüklü bir kavram haline getirilmesinin arkasında yatan neden şu idi: Aydınlanma dönemine gelinceye kadar, ağırlıklı olarak dinî renkli olan gelenek, hemen her konuda etkisini gösteriyor, her türlü inceleme, yaklaşım ve bakış açısında etkin bir ön yargı rolü oynuyordu. Bu nedenle, geleneğin bir eleştirisinin yapılması ve hatta zihnimizden atılmak suretiyle de belirleyici ön yargı rolüne son verilmesi gerekiyordu. Baş-

³ Gadamer, *Truth And Method*, s. 270.

⁴ A.g.e., ss. 271, 273 ve 276.

ka bir deyişle, aydınlanma düşüncesinin ön yargıya olan bu düşmanlığının arkasında, aklın, ağırlıklı olarak dinî renkli olan geleneğe isyanı yatıyordu. Eğer aydınlanma düşüncesi bu amacını gerçekleştirirse, geleneğin yerini akıl alacak, *mitos Logos*'un hakimiyeti altına girecekti. Böylece, her türlü otoritenin nihâi kaynağı akıl olacaktır.⁵

Peki bu ne anlama geliyordu? Bu, şu anlama geliyordu: *Gelenek*, geçmişten günümüze kadar gelen her türlü unsuru içinde barındırdığı için, bir anlamda geçmişi ve eskiyi temsil etmekte; akıl ise şu ânı, bugünkü anlayışı ya da yeniyi temsil etmektedir. Aydınlanma düşüncesinin gerçekleştirmek istediği şey, aslında, geçmişin otoritesini günümüze taşıyan gelenek ile aklın otoritesine dayanan günümüz anlayışı arasındaki mücadeleyi, günümüz anlayışının kazanması ve böylece her konuda aklın otoritesinin hakim olmasının sağlanmasıdır.

II- GADAMER'İN 'ÖN YARGI' ANLAYIŞI

Gadamer aydınlanma düşüncesinin şekillendirdiği bu ön yargı anlayışına kökten karşı çıkar ve onun yerine, onunla taban tabana zıt olan bir ön yargı anlayışı sunar. Ona göre, aydınlanmacı ön yargı anlayışının ciddi sorunları—hatta çelişkileri—vardır. O, bu sorunları, iki temel madde halinde toplayarak şu şekilde belirtir:

(1) Aydınlanmacı, bugünü asıl kabul ederek geçmişi reddetmek istemektedir. Fakat bu ne derece doğrudur? Bugünkü anlayışın geçmiştekinden daha doğru olduğunun kanıtı nedir? Bir kere şunu belirtelim ki, bir gelenek içinde bulunmak, mutlak surette, bireyin, kurtuluşunu mümkün olmayacak şekilde geleneğin belirleyici taarruz ve tasallutuna, bunun sonucu olarak da özgürlüğünün kısıtlanması, eylemine, maruz kalacağı anlamına gelmez. Dolayısıyla, aydınlanmacı yaklaşımın geçmişi ve onu temsil eden geleneği reddetmesinin arkasındaki neden olan 'geçmişin mutlak belirleyiciliği' varsayımı doğru değildir.⁶ Kaldı ki, geçmişin ya da geleneğin otoritesi birey üzerinde etkin bir ön yargı rolü oynasa dahi, bu, onun 'doğruluk kaynağı' olmayacağı anlamına gelmediği gibi, olmasını da engellemez. Diğer bir deyişle, ön yargılar, mutlak surette 'hakkı olmayan', 'yanlış' bir takım unsurlar olmaları nedeniyle hakikati mutlaka çarpıtan şeyler değildir.⁷ Bizim ön yargılarımız, geçmiş ile aramıza girip onunla bağlantımızı kesen değil, tam tersine, geçmiş bize ilk olarak açan unsurlardır. Onlar, insanın sonluluğuna uygun ve paralel olan tarihsel anlamayı mümkün kılan pozitif şartı oluşturmaktadırlar.⁸ Josef Bleicher'in deyişiyle, ön yargılar, 'anlamanın verili ufku'nu oluştururlar.⁹ "İşte aydınlanmacının—gelenek de dahil—her türlü otoriteyi toptan reddederken göremediği nokta burasıdır."¹⁰

⁵ A.g.e., s. 272.

⁶ A.g.e., s. 276.

⁷ Gadamer, "The Universality of the Hermeneutical Problem," *Philosophical Hermeneutics* (tr. ve ed.) David E. Linge, (Berkeley, Ca.: University of California Press, 1976) içinde, s. 9.

⁸ Linge, David E., "Editor's Introduction," *Philosophical Hermeneutics* (tr. ve ed.) David E. Linge, (Berkeley, Ca.: University of California Press, 1976) içinde, ss. XIV-XV.

⁹ Bleicher, J., *Contemporary Hermeneutics: Hermeneutics as Method, Philosophy and Critique*, (London: Routledge, 1993), s. 108.

¹⁰ Gadamer, *Truth And Method*, s. 279.

Ayrıca, her türlü ön yargıdan bağımsız olmayı tavsiye eden aydınlanma düşüncesi, bugünü esas alıp geçmişle eleştirdiğinde kendisiyle çelişmiyor mu? Yani, geçmişin belirleyici olması ön yargı oluyor da bugünün belirleyici olması ya da esas alınması ön yargı olmuyor mu? Geleneğe ya da geçmişe karşı alınan bu tavır bir çifte standart değil midir?

(2) Teorik olarak kulağa çok hoş gelen 'her türlü ön yargıdan bağımsız olma' eylemini pratikte gerçekleştirmek hiç de mümkün görünmemektedir. Çünkü insan aklı, kendisini içinde bulduğu şartlar çerçevesinde işlemektedir. Bu şartlar ise, gerek tarihsel açıdan gerekse toplumsal, coğrafi, ekolojik, vs. bakımlardan çoğunlukla insanın iradesi dışında oluşmaktadır. Yani, insan, iradesi dışında oluşan bu şartlara bir bakıma mahkum ve mecbur olmaktadır. İstese de istemese de, en azından tarihsel açıdan içinde bulunduğu devrin şartları çerçevesinde hareket etmek mecburiyetindedir.¹¹

Ayrıca, her inceleme ya da yaklaşımın, mutlaka bir duruş noktası, bir başlangıç yeri ya da bir bakış açısı olmak zorundadır. Bunun aksi mümkün değildir. Yani, 'hiçbir yer'den bir bakış ya da inceleme imkansız bir şeydir. Şu halde, en azından duruş noktası ya da başlangıç yeri, incelemenin şekillenmesinde ayrıcalıklı ve belirleyici bir faktör ya da ön yargı olacaktır. Oysa aydınlanmacı eleştirel bilincin, bunu görmeksizin (ya da görmezlikten gelerek), her türlü ön yargı ve bağımlılığa dikkat çekip işaret etmesine rağmen kendisini her türlü ön yargı ve bağımlılıktan mutlak surette uzak ve âzâde görmesi, zorunlu olarak, bir 'illüzyon görme' tuzağına düşmesi anlamına gelir. Çünkü bu bilincin kendisi de, her şeyden önce, eleştiri konusu ettiği şey tarafından motive edilerek harekete geçirilmiştir. Dolayısıyla, onun, eleştirip yerle bir ettiği bu motivasyon gücüne olan (en azından bu anlamdaki) bağımlılığı kaçınılmazdır.¹²

Dahası, tüm ön yargılardan kurtulmamızı isteyen aydınlanma düşüncesinin kendisi, ütöpik amaçlı bir ön yargı konumundadır—yani, 'ön yargılardan kurtulmamız gerektiği' ön yargısı.¹³

Gadamer, belirttiği bu sorunları ve aydınlanmacı anlayışa yaptığı eleştirileri biraz daha açar. Bu açma işi ona, bir yandan aydınlanmacı yaklaşımı eleştirme, diğer yandan da kendi anlayışını sergileme fırsatını verir. Kendi anlayışını sergileme işini ise, ön yargı kavramının ilişkisel boyutlarını ele alarak gerçekleştirir. Şimdi bu konuya dönüyoruz.

1) 'ÖN YARGI' KAVRAMININ İLİŞKİSEL BOYUTLARI

a- 'Ön yargı'nın Anlamanın Tarihselliği İle Olan İlişkisi

Aydınlanmacı ön yargı anlayışının sorunlarından ilki—yani, bugünü esas alarak geçmişi eleştirmenin doğru olup-olmadığının sorgulanması—şöyle bir yaklaşımı doğurmuştur: Tarihsel olayları bugünü esas alarak incelemek ve değerlendirmek doğru olmaz. Onları, kendi

¹¹ A.g.e., s. 276.

¹² Gadamer, "Semantics and Hermeneutics," *Philosophical Hermeneutics* (tr. ve ed.) David E. Linge, (Berkeley, Ca.: University of California Press, 1976) içinde, ss. 93-94.

¹³ Gadamer, *Truth And Method*, s. 276.

şartları ve bağlamları içinde—aydınlanmacı deyim ile ifade edecek olursak, 'oldukları gibi'—ele almalıyız. Çünkü, eğer aydınlanmacının dediği gibi tarihsel olayları—kendi şartları ve bağlamları içinde değil de—bugünü esas alarak inceleyip değerlendirecek olursak, bu, bir anlamda onları çarpıtmak—ya da en azından onları 'doğru' veya 'oldukları gibi' anlamamak—olacaktır. Tarihsel 'bilgi' arayışı ve tarihselcilik akımı, işte böyle—yani, aydınlanmacı görüşü eleştirmekle—başlar. Ancak, ilk bakışta aydınlanmacı görüşü eleştiriyor ve bu nedenle haklı gibi görünen tarihselci okul, aslında aydınlanmacı yaklaşım tarzından kendini kurtaramamakta, dolayısıyla da gerçek anlamda tarihselci olmamaktadır.¹⁴

Gadamer bunun nedenini şöyle açıklar: Tarihselci okul, tarihsel olayları, kendi bağlamları içinde ve 'oldukları gibi' ele alıp incelemek istemektedir. Fakat, incelenen obje ya da konu tarihsel olaylar da olsa, 'olduğu gibi' ele alıp inceleme yaklaşımı, özü itibarıyla objektivist ve bir bakıma pozitivist olan aydınlanmacı yaklaşım tarzından başka bir şey değildir. Şu halde, tarihselci okul böyle bir yaklaşım ile tarihsel olayları da inceliyor olsa, aydınlanmacı yaklaşım tarzının içine düşmekten kendini kurtaramamaktadır. Tarihsel olayların, şurada durup analiz edilmeyi bekleyen 'objeler' gibi görülerek onlara dışarıdan bakan bir suje bakış açısından incelenmesi, doğa bilimcilerinin yöntemidir.¹⁵ Rudolf Bultmann'ın deyişiyle, bu yöntemin garanti edeceği tek şey vardır; o da onların anlaşılmayacak olmasıdır.¹⁶ Çünkü, zannedildiği gibi geçmişin rolü, sadece, yorumlamanın 'nesneleri'ni oluşturan metin ya da olayları sunmaktan ibaret değildir. Bir ön yargı ve gelenek olarak geçmiş, aynı zamanda, anlama esnasında yorumcunun üzerine bastığı zemini de belirlemektedir.¹⁷

Tarihselci okulun gerçek anlamda tarihselci olmamasına gelince, Gadamer bunun nedenini de şöyle açıklar: İnsan aklı, kendi arkaplanını oluşturan tarihsel unsurların bir bakıma bileşkesi durumundadır.¹⁸ Aklı, —onu etkileyen ön yargı olacakları gerekçesiyle—kendisini meydana getiren tarihsel unsurlardan temizlemeye çalışmak, gerçek anlamda tarihselcilik olmayacağı gibi, aynı zamanda, hem tarihselliği ve hem de akli ortadan kaldırmak olacaktır. Pratikte, böyle bir şey zaten mümkün de değildir. Eğer biz insanın sonlu ve tarihsel olan benlik ve varoluşuna hakkını vermek istiyorsak—yani, gerçek anlamda tarihselci olmak istiyorsak—yukarıdakinin tam tersine, onu tüm unsurlarıyla (buna tarihsel olanlar da dahil) birlikte kabul etmeliyiz.¹⁹ Yukarıda da söylediğimiz gibi, olgusal olarak zaten bunun aksi de mümkün değildir. Tarihselci okulun naif olan yanı, bunun farkına varamamasıdır; yani, me-

¹⁴ A.g.e., ss. 273 ve 275; ayrıca bkz. Bleicher, a.g.e., s. 108.

¹⁵ Gadamer, *Truth And Method*, s. 275.

¹⁶ Bultmann, R., "Is Exegesis Without Presuppositions Possible?", *Existence and Faith: Shorter Writings of Rudolf Bultmann* (ed. ve tr. S. Ogden), (The World Publishing Company 1960) içinde, ss. 289 vd.; ayrıca bkz. Paul J. Achtemeier, *An Introduction to the New Hermeneutic*, (Philadelphia, PA.: The Westminster Press, tsz.), s. 61.

¹⁷ Linge, a.g.e., s. XV; ayrıca bkz. R.E. Palmer, *Hermeneutics* (Evanston, ILL.: Northwestern University Press, 1988), ss. 176-177.

¹⁸ Gadamer, *Truth And Method*, s. 276.

¹⁹ A.g.e., s. 277.

todik prosedürüne güvenerek kendi tarihselliğini unutmasıdır. Oysa gerçek tarihsel düşünce, kendi tarihselliğini de hesaba katmak zorundadır.²⁰ J. Paul Sartre'a atfedilen şu ifadeler, burada anlatılmak istenen şeyi mükemmel bir şekilde dile getirmektedir: Geçmişte annemi öldürmüş olsam da, o benim geçmişimdir. Hatta bunu inkar etsem dahi bu böyledir. O halde, geçmişimdeki kimi şeyler nedeniyle asla herhangi bir pişmanlık duymam. Çünkü, ben tüm geçmişimle birlikte ben olduğum için, onun hakkındaki herhangi bir pişmanlık, kendimi inkar etmem anlamına gelir. Bunu ise asla yapmam.²¹

Dahası, üstelik bir de kişinin, benini oluşturan tarihsel unsurları ön yargı olarak görmesi ve bu nedenle onları reddetmesi (ya da onlardan kurtulmaya çalışması), onun, kendi tarihsel gerçekliğini reddetmesi anlamına gelir. Tarihsel gerçekliği reddetmek ise gerçek anlamda tarihselcilik olamaz.²² Kaldı ki, tarihsel gerçeklik reddedilince geriye incelenecek neyin kaldığı da merak edilecek bir husustur.

İmdi, insan varoluşu tarihsel olduğuna göre, onun varoluş unsurları olan *anlama* ve bunun bir türü olan *yorumlama* da tarihsel olmak durumundadır. Gadamer'in kendi deyişiyle, "...biz ister açıkça farkında olalım isterse olmayalım, tarihin etkinliği, her türlü anlamada iş başındadır. (...) Etkin tarihin gücü, onun farkedilmesine bağlı değildir. Tarihin sonlu insan bilinci üzerindeki gücü, işte tam da budur; yani, bir metoda* olan inanç kişiyi kendi tarihselliğini inkar etmeye götürse dahi, tarih, burada bile varlığını sürdürmektedir. Hatta, tarihsel olarak etkilenmiş bilinç (*wirkungsgeschichtliches Bewusstsein*), anlama eyleminin kendisini oluşturan unsurlardan biridir."²³

Bu ifadelerin anlamı şudur: Herhangi bir anlamanın, (tarihsel) 'ön yargılar!'dan bağımsız olmasına ya da onlardan kurtulmasına imkan yoktur. Çünkü onlar onun yapı taşları durumundadır. Şu halde diyebiliriz ki, gerçek tarihsellik, aydınlanmacı ön yargı anlayışının hem yanlışlığını hem de imkansızlığını ortaya koymakta ve bizi de ön yargılara (en azından tarihsel ön yargılara) olumsuz değil olumlu bakmaya sevk etmektedir. Benzer bir işlev gören diğer bir faktör de ön yargının 'anlamamanın döngüsellığı' ile olan ilişkisidir. Gadamer, 'ön

²⁰ A.g.e., s. 299; ayrıca bkz. Gadamer, "Truth in the Human Sciences," *Hermeneutics and Truth* (ed.) B.R.

Wcheterhauser (Evanston, ILL.: Northwestern University Press, 1994) içinde, s. 29. Burada şu noktayı da belirtmeliyiz: Gadamer'e göre aslında naif olan sadece tarihselci okul da değildir. Ön yargıdan bağımsız olduğunu iddia eden her yaklaşım naiftir; bu naifliğin, bir 'mutlak aydınlanma' kuruntusu, 'metafizik geleneğindeki geçmiş tüm fikir ve görüşlerden bağımsız bir empirizm' kuruntusu veya bir 'ideoloji eleştirisi yoluyla bilimin ötesine geçme' kuruntusu olması bir şeyi değiştirmez. Çünkü, ön yargıdan tamamen uzak ve bağımsız olma iddiasının kendisi naiftir. Bkz. Gadamer, "Semantics and Hermeneutics", s. 94.

²¹ Sartre'ın, kişinin geçmişleriyle birlikte 'kişi' olduğu ve ondan kendisini soyutlayamayacağı konusundaki yaklaşımı için bkz. J.P. Sartre, *Being And Nothingness: A Phenomenological Essay on Ontology* (tr. Hazel E. Barnes), New York 1973, s. 168-169. Burada bir noktayı belirtmek yararlı olacaktır. Bu ifadelerin ahlaki implikasyonları bir tarafa bırakılmalıdır; orası tartışma götürülebilir bir konudur. Burada asıl anlatılmak istenen şey, onların, 'insanın geçmişleriyle birlikte insan olduğu ve reddetse dahi ondan kurtulamayacağı' konusuna yaptıkları vurgudur.

²² Gadamer, *Truth And Method*, s. 282.

* Gadamer burada, 'objektiflik' denilen aydınlanmacı bilim metodunu kastediyor.

²³ A.g.e., s. 301.

yargıların kaçınılmaz olduğu ve dolayısıyla onlara olumlu bakmak zorunluluğunun bulunduğu' tezini, bu konuyu inceleyerek de desteklemektedir. Şimdi Gadamer'in bu incelemesini ele alıp, tezini nasıl desteklediğini görelim.

b- 'Ön yargı'nın *Anlamanın Döngüselligi* ile Olan İlişkisi

Yukarıda, aydınlanmacı ön yargı anlayışının iki temel sorunundan söz etmiştik. Bu sorunlardan ikincisi—yani, her yaklaşımın mutlaka bir duruş noktası ve başlangıç yerinin bulunmak zorunda olduğu sorunu—bize, anlama olayının döngüsel olduğunu gösterir. Bunun anlamı şudur: Bir konu ya da objeyi inceleme esnasında *anlama* diye bir şeyin gerçekleşebilmesi için, o konu ya da obje hakkında az-çok, iyi-kötü, bir şekilde bir ön-bilgi ya da ön-anlamanın zihinde bulunması zorunludur.²⁴ Aksi halde anlama olay ya da eylemi başlamayacaktır. Çünkü bizim zihnimizin çalışma prosedürü şu şekilde gerçekleşmektedir: Tamamen yabancı olduğu bir obje ya da konu hakkında, öncelikle bildiklerine benzetmek suretiyle bir ön-kanaate ulaşır.²⁵ Daha sonra onun üzerine anlamasını gerçekleştirmeye çalışır. Ancak, kimi zaman bu ön-kanaatini doğrulayan kimi zaman da yanlışlayan veriler elde ederek anlama sürecini işler.²⁶

Anlama yetimizin çalışma şeklini, bilimsel bir araştırmaya benzetebiliriz. Bilimsel bir araştırmada da belli bir (veya konunun mahiyetine göre, bir kaç) varsayımdan yola çıkar, daha sonra araştırmanın sonunda tekrar geriye döner ve başlangıçtaki varsayımımızı araştırma esnasında bulduğumuz verilerle test ederiz; sonuçta veriler varsayımımızı ya doğrular ya da yanlışlar. İşte anlama yetimiz de, aynı bunun gibi, elinde hazır bulunan verilerden yola çıkarak işe başlar; daha sonra yine bu verilere geri dönerek onları doğrular ya da yanlışlar. Yani, anlama yetimiz de işlevini dairesel bir hareketle gerçekleştirir. Kısacası, anlama, *döngüsel* bir zihin eylemidir.

Burada bir noktanın daha altının çizilmesi gerekmektedir: Anlamadaki döngüsellik, bizim ön-bilgi ve kanaatlerimiz ile metnin bize sunduğu veriler arasında olduğu yukarıda söylenmişti. Peki bu ön-bilgi ve kanaatlerimizin kaynağı nedir? Yani, biz onları nereden aldık? Tabii ki, içinde bulunduğumuz (ya da yetiştiğimiz) gelenekten. O halde sözü edilen döngüsellik, aslında, aynı zamanda, gelenek ile günümüz arasında gerçekleşen bir döngüselliktir de.²⁷

Durum böyle olunca, zihnimizi tüm ön-bilgi ve kanaatlerden temizlemek demek anlamamanın başlamaması demek olacağından, ön-bilgi ve ön-kanaatlerimizi, kurtulmamız gereken ön yargılar olarak göremeyiz. Tam tersine, *ön-bilgi*, *ön-kanaat* ve *ön-anlamalarımız*, *anlama* denilen zihin eylemimizin *ön-şartı* (hatta diyebiliriz ki, olmazsa olmaz şartı) konumundadırlar.

²⁴ A. g. e., ss. 293 ve 294.

²⁵ Tüm dil ve düşünce yetimizin, ön-anlama ve öngörülerimizin rehberliğinde işe başlayıp yoluna devam ettiği ve bunun onun temel yapısı olduğu konusunda bkz. Gadamer, "Semantics and Hermeneutics", s. 92.

²⁶ Gadamer, *Truth And Method*, s. 294.

²⁷ A. g. e., s. 295.

Hatta, Gadamer'in deyimiyile, "bizim benliğimizi, yargılarımızdan çok ön yargılarımız oluşturur".²⁸ Diğer yandan, ait olduğumuz gelenek de günümüzü anlamının ön-şartı ya da başladığı (veya ateşlendiği) yerdır.

Buraya kadarki incelemelerimizde, ön yargı kavramının, anlamının iki ayrı boyutu—tarihsellik ve döngüsellik boyutları—ile olan ilişkilerini ayrı ayrı ele aldık. Bundan, bu ilişkilerin birbirinden kopuk ve bağımsız ilişkiler oldukları şeklinde bir izlenim uyanabilir. Ancak durum böyle değil, tam tersidir. Ön yargılarımız ile tarihselliğimiz ve anlamamızın döngüselligi arasındaki ilişkiler, birbiriyle sıkı sıkıya bağlı ilişkilerdir. Bu bağ, 'birinin diğerini gerektirmesi' ve 'birinin diğerinin şartı ya da sonucu olması' şeklinde bir bağlıdır. Söz konusu bağın bu nitelikleri, Gadamer'in şu ifadelerinde açık ve net bir şekilde özetlenmektedir: "Aslında varoluşumuzun tarihselliği,—kelimenin literal anlamıyla—ön yargıların, bizim tüm tecrübe yetimizin ilk yönelmişliğini oluşturmasını gerektirir. Onlar, bizim kendileri vasıtasıyla bir şeyler tecrübe ettiğimiz—veya karşılaştığımız herhangi bir şeyin kendileri vasıtasıyla bize bir şeyler söylediği—şartlardan ibarettirler."²⁹

III- SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Hans-Georg Gadamer, 17. yy.'da ortaya çıkan aydınlanma düşüncesinin etkisiyle neredeyse üç yüzyıl boyunca olumsuz nitelik ve çağrışımlar taşıyan bir karaktere bürünmüş ve bugüne—yani, 20. yy.'a—kadar hep böyle anlaşılabilir olan 'ön yargı' kavramına, farklı—hatta denebilir ki, eskisiyle taban tabana zıt—bir yorum getirmektedir. Özetle belirtecek olursak, zihinlerde her türlü olumsuzluğu çağrıştıran ve insanları yanıltarak objektiflikten uzaklaştırdığı düşünülen ön yargılar, Gadamer'e göre, anlamının ön-şartı ve yapı taşıları durumundadırlar. Gadamer'e göre, bırakınız zihnimizi ön yargılardan temizleyerek onlardan kurtulmayı, onlarsız anlama ne düşünülebilir ne de gerçekleştirilebilir. Kısacası, önceleri zararlı ve kurtulmamız gereken baş belâsi şeyler olarak değerlendirilen ön yargılara, Gadameri yaklaşımda 'gerekli şeyler' gözüyle bakılmakta ve hatta bir bakıma 'anlamının hammaddesi' olma rolü verilmektedir.

*Hemen belirtelim ki, böyle bir ön yargı anlayışının bir kısım sonuçları olacaktır. Her şeyden önce, ön yargı içermeyen hiç bir anlama ya da yorumlama olmayacaktır. Çünkü, yukarıda da belirtildiği gibi, her anlamının, meydana gelmesinde kullanılan bir hammaddesi—yani, bir tarihsel birikim ve arkaplanı, bir duruş yeri ve başlangıç noktası—olacaktır. Dolayısıyla, tam anlamıyla objektif, tarafsız ve her türlü ön yargıdan bağımsız bir anlama ya da yorumlama peşinde koşmak, gerçekleşmesi mümkün olmayan ütöpik bir emelden ibaret olacaktır.

*Bu ön yargı anlayışının bir sonucu da şudur: Aydınlanmacı gözüyle bakıldığında Gadamer'in yaptığı iş, 'ön yargılara meşruiyet kazandırmak' olarak değerlendirilebilecektir. Gadameri yaklaşım, böyle bir eleştiri karşısında şöyle diyecektir: Şunu hemen belirtelim ki,

²⁸ Gadamer, "The Universality of the Hermeneutical Problem", s. 9.

²⁹ A.y.

'ön yargılara meşrûiyet kazandırmak' ifadesinin altında, 'ön yargıların gayr-ı meşru şeyler oldukları' varsayım ya da 'önyargı' sı yatmaktadır. Bunu belirttikten sonra, şimdi, ön yargıların meşru ya da gayr-ı meşru oldukları konusuna geçmeden önce, bir noktada anlaşmamız gerekmektedir. Bir kere—siz ister meşru isterse gayr-ı meşru kabul ediniz—ön yargıların anlamının ön-şartı ve yapı taşları olduklarında kuşku yoktur. Çünkü: Siz, bütün geçmiş birikiminiz ve tarihsel arkaplanınız ile birlikte sizensiniz. Bir metni elinize alıp okumaya başladığınızda ya da bilimsel bir araştırma yapmak üzere bir laboratuvarın kapısından içeriye girerken tüm geçmiş birikiminizi zihninizden çıkarıp atamayacağınıza göre—çünkü aksi halde siz 'siz' olmaktan çıkarsınız—gerçekleştirecek olduğunuz bir anlamada bu birikiminizin etki ve katkılarının olması kaçınılmazdır. En azından oradan işe başlamak zorundasınız; bunun aksi mümkün değildir. Hatta şöyle geriye dönüp de anlama olayının nasıl gerçekleştiğini dikkatlice incellerseniz, bu söylenenlerin doğru olduğunu siz de göreceksiniz. Şu halde benim yaptığım şey, bir değer yargısında bulunmaktan ziyade, olayın bir 'resmini çizmek'tir. Bura ya kadarki konularla ilgili itiraz edilebilecek herhangi bir noktanın bulunduğunu zannetmiyorum.

Meşruiyet-gayr-ı meşruiyet konusuna gelince, bu, 'meşruiyet' kavramı ile ne kastettiğinize bağlıdır. Eğer bu kavram ile, 'anlamada ön yargılara yer verme'yi kastediyorsanız, evet!; bu anlamda ön yargılar meşrudurlar, hatta böyle olmak zorundadırlar da. Yukarıda da söylediğimiz gibi, zaten aksi de mümkün değildir. Hatta ön yargıların bu anlamdaki meşruiyetleri o dereceye varmaktadır ki, sizin onların meşruiyetlerini inkar etmeniz ve kendi gerçekleştirdiğiniz anlama eylemlerinde onlara meşruiyet tanımadığınızı söylemeniz bile onların meşruiyetini ortadan kaldıramamaktadır. Diğer bir deyişle, siz bulunmadığınızı iddia etmeniz dahi sizin anlamalarınızda da mutlaka ön yargılarınız bulunmaktadır ve bulunacaklardır da. Eğer 'meşruiyet kazandırma' ifadesi ile kastettiğiniz şey, anlamada ön yargılara sınırsız bir alan tanımak ve onlara peşinen teslim olmak suretiyle anlamamızı mutlak surette ön yargılarımızın—ya da ön-bilgi ve kanaatlerimizin—belirlenmesini ve ona son şeklini vermesini istemek ya da müsaade etmek ise, hayır!; böyle bir şeyi ne isterim ne de kabul edebilirim. Böyle bir 'meşruiyet kazandırma'yı kesinlikle reddederim. Yukarıda da belirttiğimiz gibi, ön yargıların anlamadaki rolü, bir başlama noktası ve bir ateşleme işlevi görmektir; yoksa, kendimizi onların içine hapsederek anlamamıza nihâî şeklini vermelerine müsaade edecek değiliz. Yukarıda söylendiği gibi, anlama eylemine kendileriyle başladığımız ilk verilerimiz olan ön-bilgi ve yargılarımız, tıpkı bir bilimsel hipotezde olduğu gibi—hatta ondan daha da fazla olmak üzere—defalarca, tekrar tekrar gözden geçirilecek, incelenen obje (metin) ya da konunun kendisini bize açması sonucunda elde edilen veriler tarafından doğrulanıp doğrulanmadıklarına bakılacaktır.

*Gadamerci ön yargı anlayışının bir diğer sonucu da, anlama kavramını aydınlanmacı yaklaşımdan farklı bir şekilde ele almanın gerekli olduğunu ortaya koymasıdır. Kısaca belirtecek olursak, aydınlanmacı yaklaşıma göre anlama şöyle tanımlanıyordu: Bir metni anlamak demek, sujenin, karşısında ondan bağımsız olarak duran metni, 'kendisinden herhangi

bir şey katmaksızın', 'objektif olarak' ya da 'olduğu gibi' kavraması demektir. Bu tanımları analiz edecek olursak, şu iki temel noktayı içerdiğini görürüz: (a) Metnin anlamı sujenin karşısında durup onun tarafından keşfedilmeyi beklemektedir; (b) Anlama olayında suje pasiftir—en azından anlamın oluşmasında pasiftir. Suje, metni anlaması sırasında 'anlam'a kendisinden bir katkıda bulunamaz ve bulunmaması da gerekir. O, metnin anlamını sadece keşfeder. İmdi, Gadamerci anlama kavramı ise suje ve objenin *karşılıklı etkileşimini* öngören bir kavramdır. Burada anlama, sujenin etkinliği ile—yani, sujenin kendi ön-bilgi ve kanaatlerinden yola çıkması ile—başlar. Bu nedenle burada suje pasif değil, aktiftir. Anlama sujenin ön-bilgilerine dayanarak startı vermesiyle başladığı için de burada suje anlamaya (ve anlama) *zorunlu olarak* katkıda bulunur. Bu durumda, sujenin ön-bilgisi ile başlayan anlama eylemi ve bunun sonucu olarak ortaya çıkan ve sujenin katkılarını içeren 'anlam'ın sujeden bağımsız olması da—gayet tabii olarak—düşünülemez. Çünkü bu anlayışa göre metnin anlamı şurada keşfedilmeyi bekleyen bir şey değil, sujenin katkılarıyla 'oluşan' bir şeydir.

*Gadamerci anlayışın bir başka sonucu da gelenek-akıl (ya da geçmiş-bugün) ilişkisinin, aydınlanma anlayışındakinden farklı bir şekilde ele alınması gerektiğinin ortaya çıkmasıdır. Aydınlanmacı anlayış, gelenek ile akılı çatıştırıyor ve tavrını akıldan tarafa koyarak onun geleneğe hakim olmasını amaçlıyordu. Öyle görünüyor ki, bu anlayışta gelenek ve akıl kavramları yerli yerince oturmamıştır. Çünkü gelenek ile aklın karşı karşıya gelip çatışabilmeleri için bağımsız iki ayrı şey olmaları gerekir. Oysa gelenek ile akıl arasında böyle bir şey olamaz. Zira gelenek, geçmişin birikimlerini—buna, çatıştığı iddia edilen aklın geçmiş birikimleri de dahildir—günümüze taşıyan ve böylece günümüzü şekillendiren bir kültür unsurudur. Ayrıca, gelenek aynı zamanda, aklın şekillenmesinde rol oynayan faktörlerden biridir. Diğer bir deyişle, gelenek, aklın, içinden çıktığı ve işlerken de ayaklarını üzerine bastığı şeydir. Öte yandan, denebilir ki akıl, geleneği oluşturan unsurlardan biridir. Dolayısıyla, aklın gelenekten bağımsız olması düşünülemez. Akıl geleneğin dışında oluşan bir şey değil ki ondan bağımsız olsun. Eğer 'bugünkü haliyle akıl' hem geleneği oluşturan unsurlardan biri hem de kendisi gelenek içinde oluşan bir unsur ise, bu durumda onlar arasında bir çatışmadan değil, ancak, geleneğin bir öz-eleştirisinden söz edilebilir. Kısacası, aklın isyan etmesi de, eleştirmesi de, hakimiyet sağlaması da hep geleneğin içinde olan şeylerdir, geleneğe karşı yapılan şeyler değil. İşte gelenek denilen şey, bu derece kuşatıcı bir yapıya sahiptir.

Akıl kavramına gelince, öyle görünüyor ki aydınlanmacı anlayışın zihninde tasavvur ettiği akıl, şöyle yukarıda durup geleneğe oradan bakarak eleştiriler getiren bir 'mutlak akıl'dır. Eğer bu akıl insan aklı ise, onun gelenek içinde gelişip şekillendiğini ve dolayısıyla 'mutlak' bir insan aklının olamayacağını yukarıda söyledik. Yok eğer sözü edilen akıl 'Tanrısal akıl' ise, o zaman bu, bir aydınlanmacıya atfedilmesi düşünülebilecek en son şeydir. Çünkü bu—aydınlanmacı, aklın geleneğe hakimiyeti için çalıştığından—aydınlanmacının Tanrı'nın hakimiyeti için çalışması anlamına gelecektir. Yani, bir aydınlanmacıya aklın tanrılaştırılmasını atfedebilirsiniz—ve belki yapmaya çalıştığı şey de budur—fakat Tanrısal aklın hakimiyetini sağlamaya çalışmak diye bir şeyi atfedemezsiniz.

Şu halde, akıl, gelenek içindeki şu veya bu unsur ile çatışabilir fakat 'gelenek' ile çatışmaz ve çatışamaz. Belki de şunu yapabilir: Geleneği oluşturan diğer unsurlara hakim olarak geleneğe *akılcı* bir şekil verebilir. Fakat bu da yine geleneğe karşı ya da ona rağmen yapılan bir şey değil, onun içinde gerçekleşen bir şey olur.

*Gadamerci ön yargı anlayışının bir başka önemli sonucu da anlamaya atfedilen 'doğru' ve 'yanlış' nitelermelerinin yerine 'farklı' nitelemesini getiriyor olmasıdır. Bu, şu anlama gelmektedir: Aydınlanmacı anlama kavramı, *objektivist* bir kavramdır; yani, obje merkezlidir. Burada suje pasiftir ve anlaşılacak olan objenin, 'olduğu gibi' ya da 'objektif bir şekilde *dos-doğru*' anlaşılması esastır. Bu nedenle, burada, 'anlamanın objeye uygunluğu' bir kriter niteliği kazanmaktadır. Buna göre, objeye uygun olan anlayış *doğru*, ona uygun olmayan anlayış ise *yanlıştır*, bir sapmadır. Yukarıda da belirtildiği gibi, Gadamerci anlama kavramı ise suje ve objenin 'karşılıklı etkileşimi' ile oluşan bir kavramdır. Burada anlama, sujenin kendi ön-kanaatlerinden yola çıkması eylemi ile başlayıp, suje ile objenin orta noktada buluşarak kaynaşması—Gadamer'in deyimiyile, *ufukların füzyonu*—ile sona erer. İmdi, her insanın geçmiş birikimi ve dolayısıyla ön-bilgi ve kanaatleri diğerlerinininkinden farklı olacağına göre—çünkü insanların doğal (ya da genetik) özellikleri, geçmiş tecrübeleri, buldukları sosyo-ekonomik ve coğrafi çevre, eğitim düzeyleri, vb. ile bunlardan edindikleri birikim ve bilgileri (kısacası, kişilikleri) farklı farklıdır—'anlaması' da onlardan *farklı* olacaktır. Zaten, anlamayı şekillendiren faktörlerin çeşitli olduğu böyle bir durumda, anlamaların farklı olmasından daha doğal bir şey de olamaz. Aksine, herkesin aynı anlamasını beklemek *anormal* bir durum olacaktır. Bu durumda 'anlama' denilen alan, 'doğru' ve 'yanlış' kategorilerinden oluşan ikili ve siyah-beyaz bir görünüm yerine, 'farklı' anlamlardan oluşan bir çok çeşitliliği içeren rengârenk bir görünüm kazanacaktır.

*Gadamerci anlayışın bir sonucu da, burada sözü edilen çeşitlilik ve çok-renkliliğin insan unsuruna, onların kişilik ve kimliklerine de yansımalarıdır. Aydınlanmacı anlayışın doğru-yanlış kategorilerinin tek-tipleştirici ya da türdeşleştirici yansımalarına karşılık Gadamerci anlayış—insan olma faktörünün (yani, iradesini kullanıp seçimde bulunma faktörünün) de devreye girmesiyle—kişilik ve kimlik çeşitliliğine izin veren ve hatta bunu doğal karşılayan özgürlükçü bir yansımaya sahip olacaktır. Burada her insan ne yapacağına kendisi karar verecek ve böylece kendi varoluşunu gerçekleştirecektir. Örneğin, kimi insan tarihsel varoluşunu—en azından çoğunu—benimseyecek ve bunun adı 'gelenekçi ya da muhafazakar' kişilik olacak; kimi insan onu—yine en azından çoğunu—reddedecek (tabii ki bu mümkünse ve mümkün olsa bile bir şeyi değiştirecekse) ya da reddettiğini düşünecek ve onun adı 'yenilikçi ya da reformist' kişilik olacak; kimi insan aklını esas alarak geçmiş varoluşunu bir süzgeçten geçirecek ve varoluşundan akli olmayan unsurları temizleyerek onu katı bir akıl temeli üzerine oturtmaya çalışacak ve bunun adı da 'rasyonalist ya da katı akılcı' kişilik olacak ve nihayet kimi insan da menfaat ya da pragmasını esas alarak onun gerektirdiği şekilde kimi zaman 'gelenekçi', kimi zaman 'yenilikçi', kimi zaman 'rasyonalist' ve kimi zaman da gününü gün yapan bir 'zevkçi ya da hedonist' olacaktır.

Ancak burada önemli bir nokta şudur: Aydınlanmacı düşüncenin değer yargısı ifade eden doğru-yanlış kategorilerini kullanan ve 'sen doğru anladın-ben doğru anladım' şeklinde tartışıp didişen kişilere karşın, burada, farklılığı 'normal' gören—ve belki de bunu bir zenginlik kabul ederek meseleye birbirinin penceresinden bakma ve karşısındakini anlamamanın yollarını aramak suretiyle kendilerini zenginleştirmeye ve ufuklarını genişletmeye çalışan, bu olmasa bile en azından boğuşup-didişmeyen ve diğerlerine yaşama hakkı tanıyan—kişiler ortaya çıkacaktır.

KAYNAKÇA

- Bleicher, J., *Contemporary Hermeneutics: Hermeneutics as Method, Philosophy and Critique*, (London: Routledge, 1993).
- Bultmann, R., "Is Exegesis Without Presuppositions Possible?", *Existence and Faith: Shorter Writings of Rudolf Bultmann* (ed. ve tr. S. Ogden), (The World Publishing Company 1960).
- Paul J. Achtemeier, *An Introduction to the New Hermeneutic*, (Philadelphia, PA.: The Westminster Press, tsz.).
- Flew, Antony, *A Dictionary of Philosophy* (Gözden Geçirilmiş İkinci Baskı), New York 1984.
- Gadamer, "Semantics and Hermeneutics," *Philosophical Hermeneutics* (tr. ve ed.) David E. Linge, (Berkeley, Ca.: University of California Press, 1976).
- Gadamer, "The Universality of the Hermeneutical Problem," *Philosophical Hermeneutics* (tr. ve ed.) David E. Linge, (Berkeley, Ca.: University of California Press, 1976).
- Gadamer, "Truth in the Human Sciences," *Hermeneutics and Truth* (ed.) B.R. Wechterhauser (Evanston, ILL.: Northwestern University Press, 1994).
- Gadamer, Hans-Georg, *Truth And Method* (tr. J. Weinsheimer and D.G. Marshall) Gözden Geçirilmiş İkinci Baskı, New York 1994.
- J.P. Sartre, *Being And Nothingness: A Phenomenological Essay on Ontology* (tr. Hazel E. Barnes), New York 1973.
- Linge, David E., "Editor's Introduction," *Philosophical Hermeneutics* (tr. ve ed.) David E. Linge, (Berkeley, Ca.: University of California Press, 1976).
- R.E. Palmer, *Hermeneutics* (Evanston, ILL.: Northwestern University Press, 1988).

Abstract: *The Concept of 'Prejudice in Gadamer's Philosophical Hermeneutics and Its Implications.*

This article aims at investigating and clarifying Hans-Georg Gadamer's concept of prejudice (and also of pre-understanding) and some implications of it. According to Gadamer, our concept of prejudice—as is today—is constituted by the Enlightenment thought. This concept is both an ill-founded and an ill-functioning concept. Gadamer thinks that he rehabilitates it. Here, the nature of Gadamer's rehabilitation process is examined and clarified; furthermore, some important points are proposed as the conclusions that may be drawn from Gadamer's process.